

Катерина Долгош, викладач

*кафедри теорії перекладу факультету міжнародних відносин
Ужгородського національного університету*

СТРУКТУРА ТА КОМПОНЕНТИ ГОТОВНОСТІ ДО ТВОРЧОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТУ МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Стаття містить аналіз проблеми формування готовності студентів факультету міжнародних відносин до творчої професійної діяльності. Розкриті структура готовності, її компоненти, а також шляхи їх розвитку на основі розробленої професіограми спеціаліста.

Постановка проблеми. Сьогодні до процесу підготовки спеціалістів формулює нову задачу: виховати людину, готову до творчої професійної діяльності. Її розв'язання вимагає знань структури і компонентів готовності. У нашому дослідженні готовність до творчої професійної діяльності не прирівнювалася до наявності певних знань, властивостей або якостей особистості, її стану чи здатності до продуктивної діяльності. Це поняття набагато ширше. Проведений науковий аналіз літератури з проблеми дослідження дав змогу побудувати структуру готовності до творчої професійної діяльності і визначити компоненти готовності. На нашу думку, готовність як педагогічна категорія складається з шести компонентів, а саме: когнітивного, практично-мотиваційного, змістового, комунікативного, ситуативно-орієнтаційного та оцінного.

Когнітивний компонент забезпечує розуміння визначальної ролі знань для практичної професійної діяльності; організації власної системи знань; формування активності й потреби у підвищенні їх інформаційного рівня. Практично-мотиваційний полягає у формуванні спрямованості студентів на досягнення у практиці, оволодіння професійною майстерністю, сукупності позитивних мотивів, прагнення саморозвитку, самовдосконалення. Змістовий компонент забезпечує знання студентами сутності професійної діяльності та ступінь усвідомленості практичної значущості загальноосвітньої та іншомовної підготовки для професійної діяльності. Комунікативний компонент зумовлює використання вербальних і невербальних засобів обміну інформацією; комунікативні якості ділового мовлення; техніку підготовки та проведення публічних виступів; володіння прийомами ведення продуктивної дискусії та ділової взаємодії. Ситуативно-орієнтаційний компонент передбачає формування практичних умінь та навичок розуміти та правильно орієнтуватися в різних діло-

вих ситуаціях. Оцінний компонент включає самооцінку студентами можливостей, власної діяльності, досягнень, поведінки та поведінки партнера.

Виклад основного матеріалу. Структура готовності до творчої професійної діяльності, з одного боку, містить в собі усвідомлення і розуміння змісту професійної діяльності, з іншого – бачення себе у професійній ролі, усвідомлення своїх мотивів, здібностей, можливостей і бажання працювати ефективно [1]. Тому "готовність до творчої професійної діяльності" не може бути визначена без розкриття сутності професійної діяльності та її функцій. З цією метою нами була побудована професіограма фахівця з міжнародних відносин. Класична професіограма складається на основі аналізу змісту професійної діяльності й містить у собі загальну характеристику професії і вимоги, які професія ставить до людини.

Спеціаліст з міжнародних відносин призначений для кваліфікованої діяльності в галузі міжнародних відносин і міжнародних економічних відносин, а саме, у здійсненні зовнішньоекономічної та комерційної діяльності, веденні міжнародних валютно-кредитних відносин, обліку і аналізу в системі світогосподарських зв'язків. Загальні вимоги до професійної діяльності спеціаліста з міжнародних відносин можна сформулювати наступним чином. Спеціаліст повинен мати: професійні знання, бути переконаним у їх соціальній доцільності й корисності, вміти застосовувати їх у своїй професійній діяльності, всебічно нарощувати професійні знання з міжнародних відносин, які формуються із всебічних і глибоких знань з історії та теорії міжнародних відносин, світової економіки та економіки України, основних принципів і тенденцій розвитку міжнародних економічних відносин, розуміння процесів їх реалізації, бути впевненим у цих знаннях у процесі здійснення своєї діяльності, майстерно уміти користуватися по-

СТРУКТУРА ТА КОМПОНЕНТИ ГОТОВНОСТІ ДО ТВОРЧОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТУ МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

вним арсеналом засобів і прийомів при розв'язанні будь-яких питань зовнішньополітичного, зовнішньоекономічного характеру. Він повинен мати відповідний рівень політичної, етичної та психологічної культури; розумітися в проблемах ринкової економіки, соціальних, національних, історичних та демографічних процесах розвитку суспільства, в питаннях зовнішньої політики України та інших держав, міжнародно-правових зовнішньоекономічних відносинах між державами [2].

Професіограма фахівця з міжнародних відносин складається з чотирьох блоків: спрямованість особистості; здібності до виконання професійних обов'язків; професійні знання, уміння та навички; професійні компетенції. Розглянемо кожен з них.

гальним позитивним ставленням до праці, високим рівнем загальноосвітньої підготовки, інформованістю про професію, усвідомленням шляхів їх здобуття. Дослідження професійної спрямованості особистості дозволяють виокремити у її структурі такі компоненти: сутність загальної життєвої позиції особистості, її життєвої орієнтації; наявність професійних планів, які містять мету та засоби її досягнення; міру активності особистості під час реалізації цих планів.

Проведені нами дослідження, дають підставу стверджувати, що готовність до успішної професійної діяльності студентів забезпечується певним поєднанням якостей особистості: активним позитивним ставленням до трудової діяльності, інте-

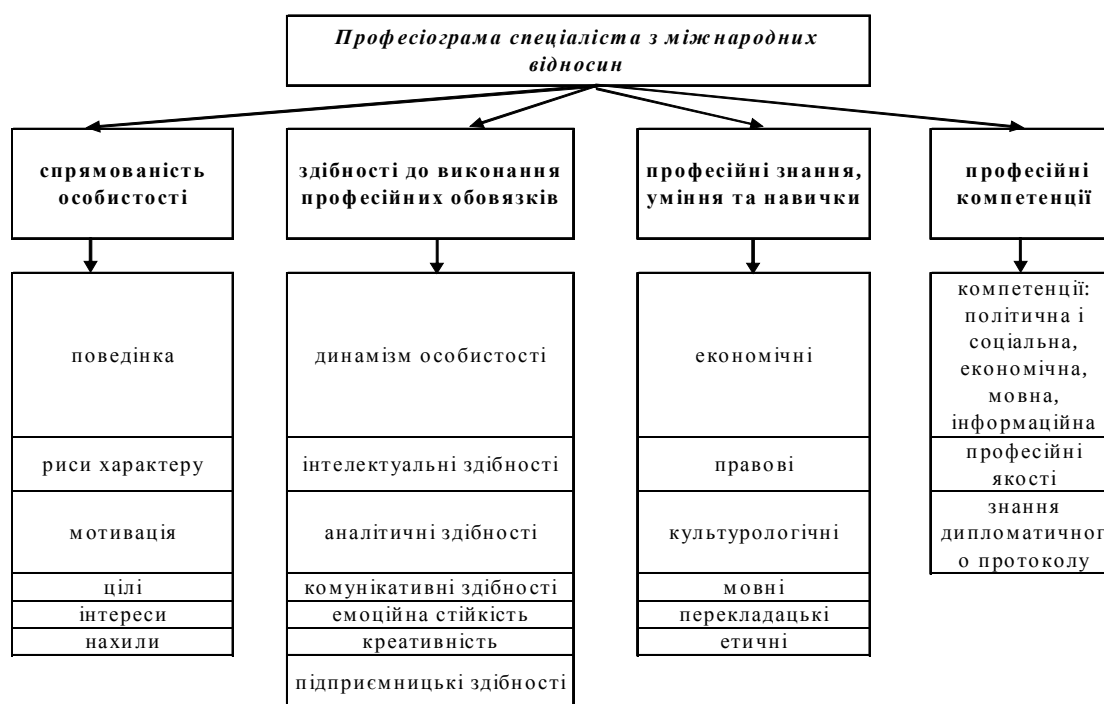

Рис. Структурно-функціональна модель діяльності спеціаліста з міжнародних відносин

Професійна спрямованість характеризується стійкою домінуючою системою мотивів – інтересів, переконань, ідеалів, смаків тощо, у яких виявляються потреби людини; глибинними динамічними змістовими установками, що обумовлюють загалом її поведінку і діяльність, ступенем усвідомлення свого ставлення до дійсності. Під процесом формування професійної спрямованості слід розуміти педагогічно контрольований і організований процес, у якому здійснюється керівництво професійним становленням особистості, виявлення та розвиток мотивів, інтересів до професії, нахилів, здібностей. Професійна спрямованість характеризує готовність особистості до професії, що обирається. Вона визначається за-

ресом, схильністю до неї, що переходить у пристрасне захоплення роботою; наявністю ряду характерологічних рис – працьовитості, цілеспрямованості; організованості, наполегливості, самостійності тощо; здатністю відчувати під час заняття трудовою діяльністю сприятливі психічні стани (зосередженість, впевненість, радість творчості, почуття відповідальності, очікування нового, бажання розумно ризикувати); ерудицією в обраній галузі; певними індивідуально-психологічними особливостями.

Важливе значення для формування професійної спрямованості належить мотивації. Вона напряму залежить від ступеня задоволеності своєю роботою, обов'язками, які покладені на спеціалі-

СТРУКТУРА ТА КОМПОНЕНТИ ГОТОВНОСТІ ДО ТВОРЧОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТУ МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

ста, психологічним кліматом у колективі, режимом і темпом роботи в цілому і підвищується у тому випадку, якщо робота приносить позитивні результати, а це, в більшості, відбувається за таких умов: наявності розробленого чіткого плану дій, що є результатом логічних висновків, обґрунтувань і базується на реаліях дійсності; урахуванням ділових пріоритетів; задоволеністю умовами праці, цінностями фірми та суттю діяльності фірми.

Проаналізувавши результати науково-теоретичного аналізу проблеми формування професійної спрямованості студентів факультету міжнародних відносин, виокремлюємо три рівні її сформованості. *Високий рівень*: загальні і професійні інтереси студента мають стійкий характер; провідним є інтерес до обраної професії. *Психологічна готовність до праці* визначається зібраністю і активністю, розвиненим почуттям вимогливості до себе. *Ціннісні орієнтації* характеризуються глибоким розумінням суспільної значущості своєї праці. *Ставлення до професії* відрізняється розумінням її значення, прагненням до самовдосконалення, самопізнання. *Середній рівень*: загальні і професійні інтереси студента мають обмежений характер; достатньо стійкий інтерес виявляється до спеціальних знань, але вони не завжди поєднуються інтересом до професії. *Психологічна готовність до праці* визначається, в основному, сумлінним ставленням, хоча іноді трудова діяльність потребує спонукання. *Ціннісні орієнтації* виявляються позитивним ставленням до свого професійного обов'язку. *Ставлення до обраної професії* характеризується проявом працьовитості, прагненням до вдосконалення, але самостійність у роботі недостатня; у складних ситуаціях студент розгублюється. *Низький рівень*: студент не має стійких інтересів до спеціальних знань, не поєднує загальні інтереси з інтересами майбутньої практичної діяльності, не спостерігається інтерес до самовдосконалення та самопізнання. *Психологічна готовність до праці* визначається тим, що трудова діяльність потребує спонукання, немає зацікавленості в праці. *Відсутня система суспільно значущих цінностей*, що відображає суспільну цінність трудової діяльності. *Ставлення до обраної професії* характеризується тим, що студент не виявляє любові, самостійності та прагнення до вдосконалення та самопізнання; для нього характерне недостатнє розуміння значення професії.

Здібності до виконання професійних обов'язків.

Спеціаліст з міжнародних економічних повинен поєднати в собі здібності дипломата і еконо-

міста, юриста і перекладача. То ж *професійні здібності* слід розглядати як інтегровану систему, яка включає *динамізм особистості* (високо розвинені організаторські здібності; здатність швидко приймати рішення в умовах ситуації, що змінюється; здатність формувати і розвивати ефективні робочі групи; здатність розв'язувати проблемні ситуації в короткий термін; здатність проектувати і створювати ситуації, керувати ними; здатність працювати в умовах дефіциту часу та інформації; заповзятість, ділова хватка; підприємливість, уміння приймати бізнес рішення, що базується на розумінні та використанні фінансової інформації, уміння ставити перед собою довгострокові задачі, для отримання додаткових прибутків, уміння виділяти в роботі головні пріоритети); *інтелектуальні, аналітичні здібності*: ерудованість; високий рівень понятійного мислення; аналітичне мислення, гнучкість розумових процесів, гарний розвиток концентрації і переключення уваги (здатність протягом тривалого часу зосереджуватися на одному предметі і швидко переходити з одного виду діяльності на інший), та високий рівень розподілу уваги (здатність приділяти увагу декільком об'єктам одночасно), гарні мнемічні здібності, високий рівень математичних (розрахункових) здібностей, здатність тривалий час займатися одноманітним видом діяльності (схильність до роботи з документами, текстами і цифрами); *комунікативні та вербальні здібності* (уміння налагоджувати, установлювати контакти з людьми різного віку, статі, соціального стану і культури, готовність до логічного переконання, уміння зв'язано і чітко висловлювати свої думки, здатність викладати суть предмету обговорення з урахуванням особливостей кожного конкретного партнера, добре поставлена мова, багатий вокабуляр, відмінне володіння іноземною мовою); *емоційна стійкість* (здатність управляти собою, своїми емоціями, фізична і психічна витривалість), *креативність* (здатність до творчості); *планування та організація праці* (розробка плану дій з метою досягнення конкретної цілі, вміння планувати роботу, ставити чіткі строки її виконання); *ініціативність* – (активні спроби подіяти на розвиток подій, спрямованих на досягнення цілей, причому дії спрямовані не лише на виконання завдання, але й на його перевиконання); *гнучкість* (підтримка ефективності роботи на високому рівні, не зважаючи на труднощі та розчарування), *мотивація* – (ступінь задоволення працівника своєю роботою, покладеними на нього обов'язками, політикою компанії та режимом її роботи, колективом та задоволення від роботи в цілому).

СТРУКТУРА ТА КОМПОНЕНТИ ГОТОВНОСТІ ДО ТВОРЧОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТУ МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Серед найбільш витребуваних професійних якостей особистості необхідно виокремити наступні: підприємливість, обов'язковість, посидючість, чесність і порядність, відповідальність, акуратність, точність та пунктуальність; впевненість у собі, здатність до ризику, знання принаймні однієї іноземної мови, вміння працювати на комп'ютері, комунікабельність та вміння тримати слово.

Професійні знання

У нашому дослідженні ми дотримуємося думки, що проектування і організація міжнародних економічних відносин більшою мірою скеровується економічними, екологічними, культурними і політичними реаліями. Тому основними функціями в майбутній професійній діяльності економіста в галузі "міжнародні відносини" мають бути наступні: діагностико-прогнозуюча; організаційно-комунікативна; перспективно-розрахункова; дипломатична; організаційно-технологічна; конструктивно-творча; контрольно-стимулююча. Для виконання кожної з цих функцій спеціаліст з міжнародних відносин повинен володіти відповідною системою вмінь, а саме. 1. Діагностико-прогнозуюча функція потребує від фахівця: уміння проводити системний економічний, політичний, соціальний аналіз ситуації, в якій доводиться працювати; уміння вивчати реальний стан галузі, у якій виступає представником країни, і прогнозувати її розвиток на найближчу і далеку перспективу; уміння адаптувати досвід Європейських країн до нашої; уміння поцінювати сьогоденні вигоди контрактів і співвідносити їх із майбутніми перспективами розвитку своєї країни; уміння збирати, обробляти упорядковувати інформацію про економічні явища і процеси (для досягнення найвищих результатів); уміння аналізувати хід і результати економічної діяльності, поцінювати її успішність, бачення та розуміння перспектив особистісного розвитку. 2. Організаційно-комунікативна функція потребує: уміння встановлювати особистісні контакти; організовувати особистісну діяльність кожного члена колективу; слухати ділових партнерів; виявляти гнучкість у веденні переговорів; забезпечувати мотивацію праці як членів колективу, так і партнерів; стимулювати інтерес до професійного самовдосконалення, досягати взаємовигідні угоди, враховуючи свої та партнерські інтереси. 3. Перспективно-розрахункова функція: уміння миттєво орієнтуватися у пропозиціях партнерів, прораховувати вигоди і втрати; уміння йти на поступ, якщо в наступному можна отримати великий зиск; уміння вести масштабні та складні розрахунки і переробляти великий обсяг інформації, вираженої в цифрах; уміння

складати економічні обґрунтування, довідки, періодичну звітність, анотації і огляди, орієнтація на якість виконання роботи. 4. Конструктивно-творча функція: уміння грамотно скласти текст договору, передбачати неочікувані обставини і врахувати їх при оформленні ділових паперів; уміння планувати діяльність; уміння знаходити і використовувати необхідні засоби і ресурси для найкращого досягнення основних цілей; уміння складати бізнес-план і реалізовувати його; уміння визначати і розставляти пріоритети; визначати цілі; встановлювати графік робіт, розподіляти навантаження, продукування нових ідей. 5. Контрольно-стимулююча функція: уміння здійснювати контроль за виконанням домовленостей; уміння контролювати та стимулювати процес реалізації прийнятих рішень; уміння стимулювати почуття взаємодіальності, уміння контролювати процес виконання господарської, фінансово-господарської діяльності, умінь. 6. Практично-перекладацька функція: уміння встановлювати ділові контакти з іноземними партнерами; ведення ділових бесід/розмов іноземною мовою, враховуючи національні особливості співрозмовника; уміння спрямувати бесіду таким чином, щоб досягнути високих показників професійної діяльності та формування емоційно комфортних стосунків з партнерами; ведення ділової документації іноземною мовою.

Щоб виконувати ці функції, спеціаліст повинен *знати*: основні світоглядні теорії та концепції в галузі економічних та правових наук; етичні та правові норми, які регулюють відносини між державами, ставлення суспільства до навколишнього середовища; сучасні наукові методи досліджень, прогнозування та проектування; функціональні властивості іноземної мови, лінгвокраїнознавчі особливості; особливості перекладацької діяльності; особливості ділового мовлення та ведення діловодства; особливості формування мовленнєвих умінь та навичок використання іноземної мови; психологічну характеристику основних видів мовленнєвої діяльності (говоріння, аудіювання, читання, письма) на різних етапах навчання. *Уміти*: аналізувати сучасні проблеми розвитку суспільства; орієнтуватися в економічному середовищі, оцінювати стан і рівень макро- і мікроекономіки; застосовувати досягнення національної та світової культури у розв'язанні своїх професійних та життєвих завдань; володіти розвиненою культурою мислення, вміти чітко і логічно висловлювати свої думки як усно, так і письмово; володіти навичками наукової організації праці, бути обізнаним з можливостями і методами застосування комп'ютерної техніки в своїй професійній

